

مراجعه فرمایید Www.FileMail.ir جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

مسجد کبود تبریز، فیروزه‌ی اسلام

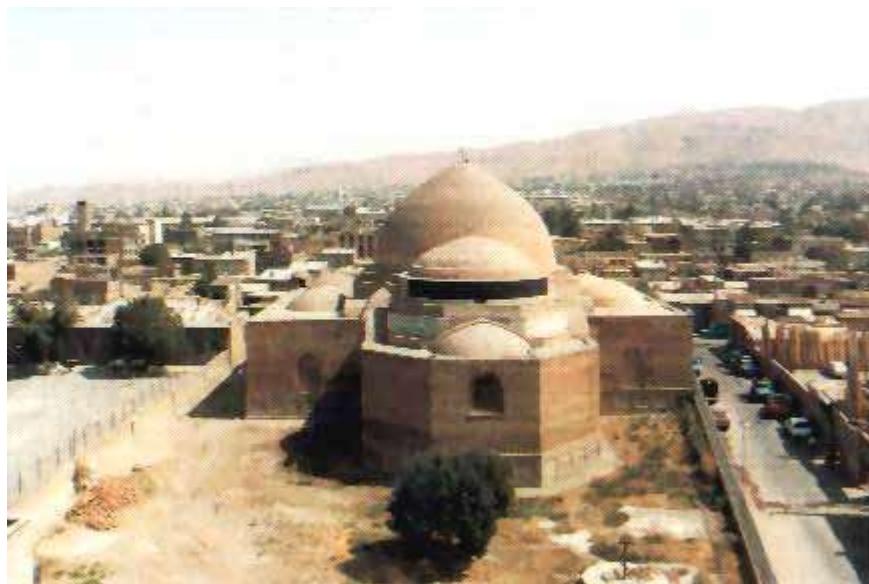
بنای تاریخی - مذهبی مسجد کبود از آثار ارزشمند دوره قراقویونلو می‌باشد که به دستور

جهانشاه که شهر تبریز را پایتخت خود قرار داده بود و به سرکاری عزالدین قاپوچی بنا گردیده و با

استناد به کتیبه بر جسته سردر ب به سال 870 هـ ساختمان آن به اتمام رسیده است. نام این مسجد

به لهجه محلی، «گوی مسجد» است.

بنای اصلی در مقام مسجد مقبره، دارای صحن وسیعی بوده که در آن مجموعه‌ای از ساختمان‌ها از جمله مدرسه و حمام و خانقاہ و کتابخانه ساخته شده بود که متأسفانه آثاری از آنها بجا نمانده است.

خصوصیت بارز و شهرت وافر مسجد کبود با معماری ویژه تلفیقی و اعجاب‌انگیز آن بیشتر به خاطر کاشیکاری معرق و تلفیق آجر و کاشی، آجری نقوش پرکار و در حد اعجاز آن می‌باشد که زینت‌بخش سطوح داخلی و خارجی بنا بوده است. در متن کتیبه بر جسته سردر ب باشکوه و

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

پر نقش و نگار آن، عمارت مظفریه و نیز نام نعمت «الله بن محمود البواب»، خطاط و احتمالاً طراح

نقوش که از هنرمندان برجسته خوشنویسی آذربایجان بوده، درج شده است.

چنین تصور می‌شود که ساختمان مسجد کبود به مثابه یادمانی از پیروزی‌های جهانشاه بر پا

گردیده است، به طوری که در این خصوص می‌توان به سوره فتح که به صورت کامل و به شکل

برجسته، زینت‌بخش دورتادور بالای شبستان بزرگ می‌باشد، اشاره نمود. نام جهانشاه در کتیبه

بالای درب ورودی نقش بسته که قبلًاً روکش طلایی داشته است.

مسجد کبود دارای دو مناره باریک و بلند در متنهای الیه شرق و غرب ضلع شمالی بوده

است. در پشت درب ورودی به شبستان بزرگ، یک بیت شعر فارسی به خط ثلث نوشته شده بدین

مضمون:

کردار بیار و گرد گفتار مگرد
چون کرده شود، کار بگویید که که کرد

بنای این مسجد بسیار عالی، نمای آن که پنجاه قدم ارتفاع دارد، هشت پله از سطح زمین

اطراف کرسی دارد و از خارج دیوارهای آن همه از کاشی اعلیٰ به رنگ‌های مختلف پوشیده شده

است. از طرف داخل با نقش و نگارهای زیبا به سبک معماری اعراب و کلمات بسیار به خط عربی

از طلا و لاجورد زینت یافته است. از دو طرف بنا دو مناره با برج خیلی بلند، اما کم‌قطر ساخته‌اند

و در میان آنها راه‌پله تعییه شده است که بالا می‌رود و سطح ظاهر منارها هم کاشی است و این

آجرهای منقش براق زینت معمولی است که در ایران اینه را بدان می‌آرایند.

درب مسجد چهار پا بیشتر عرض ندارد و در وسط یک تخته سنگ سفید شفافی تراشیده

شده که بیست و چهار پا طول، یعنی ارتفاع و دوازده پا عرض آن سنگ است و در میان سطح

داخلی آن نمای بزرگ مسجد خیلی زیبا و عظیم به نظر می‌آید، از راهرو و مسجد داخل گنبد

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

می شود که سی و شش قدم قطر آن است. این گنبد از طرف داخل روی دوازده مجردی بنا شده که شانزده مجردی هم از خارج تکیه گاه آن است و این مجردی ها خیلی بلند و شش پای مکعب حجم آنها است، در پایین ستون های سکویی از مرمر سفید ساخته شده که زیر آن خالی و خانه خانه است، برای اینکه کفش ها را هنگام داخل شدن به مسجد می کنند و در آن حفره ها بگذارند.

این گنبد از طرف داخل با آجرهای کوچک مربع از کاشی های الوان مختلف گل و بوته دار موزاییک شده که در میان آنها به تناسب جملات و آیات عربی گنجانیده و به قدری خوب به هم اتصال داده اند که گویا یک پرده نقاشی است که تمام با درجه و پرگار ساخته شده است. از این گنبد داخل یک گنبد کوچکتری می شود که خیلی قشنگتر از اولی است: در عمق آن از سنگ مرمر شفاف سفید چیزی ساخته شده که شباهت به دری که باز نمی شود، دارد.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

این گنبد مجردی ندارد، اما از ارده‌ی آن به قدر هشت پا ارتفاع از سنگ مرمر سفید است و سنگ‌ها به عرض و طولی است که مایه تعجب و حیرت است. تمام این گنبد از مینای بنفسه رنگ است که روی آن اقسام گل‌های صاف نقاشی شده، سطح خارجی هر دو گنبد هم از همین کاشی‌ها است، ولی نقاشی آنها بر جسته می‌باشد. روی گنبد اولی گل‌های سفید روی زمینه‌ی سبز و گنبد دومی ستاره‌های سفید روی زمینه سیاه نقش شده و همه این رنگ‌ها به بیننده لذت و فرح می‌دهند. نزدیک درب ورودی که از گنبد بزرگ داخل گنبد کوچک می‌شوند، طرف چپ منبری از چوب گرد و به دیوار تکیه داده‌اند که نجاری آن تعریفی نداشت، اما طرف دست راست یک منبر

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

دیگر از همان چوب به دیوار تکیه داده‌اند. بالای سر آن سایبانی از همان چوب افراشته و دور محل نشیمن آن از چوب نرده کوچکی ساخته شده و چهارده پله دارد. در سمت جنوب مسجد دو تخته سنگ خیلی بزرگ سفید شفاف که نور خورشید از آن می‌گذرد، نصب شده است. وقتی آفتاب به آنها می‌تابد، سرخ رنگ می‌شود، به طوری که چند لحظه بعد از غروب آفتاب هم می‌توان به روشنایی و تلالو آنها مكتوب را قرائت کرد.

شبستان بزرگ را از سه طرف رواق‌ها دربر گرفته و بر بالای آن گنبد دو پوشی به قطر تقریبی ۱۷ متر قرار گرفته است. شبستان کوچک که در حکم مکانی خصوصی و مقبره سلطنتی درنظر گرفته شده بود، در سمت جنوب بنا واقع شده و با قطعات سنگ مرمر از اره‌بندی شده بود که آیات قرآنی به خط زیبای ثلث و به صورت برجسته زینت‌بخش قسمت فوقاری سنگ‌ها است. کاشیکاری آن صرفاً به رنگ لاجوردی و عمدتاً از قطعات شش ضلعی کار شده بود و تمام سطح سقف آن زرنگاتر (نقاشی با آب طلا) و کف شبستان‌ها به احتمال قوی مرمرین بوده است. نقش و نگار نقاشی معرف مسجد شامل گره‌بندی‌های هندسی، گل و بوته اسلیمی و کتیبه‌های مختلف که مجموعاً حکایت از زیبایی خارق‌العاده‌ای داشته است.

آرامگاه جهانشاه و نزدیکان وی در انتهای شبستان کوچک در داخل سرداب بوده است. زلزله مهیب سال ۱۱۹۳ هـ باعث ویرانی شهر تبریز و کشته شدن عده زیادی از مردمان آن گشته و از مسجد کبود بجز سردر ب و چندین جزرپایه بر جای نمی‌گذاردن و در فاصله بین سال‌های پس از زلزله تا شروع مرمت، درب ورودی اصلی و قطعات مرمرین و به تاراج می‌رود.

این بنا در ضلع شمالی خیابان امام روبروی کوچه صدر واقع شده که در سال ۸۷۰ هـ در دوره جهانشاه قراقویونلو و با نظارت صالحه خاتون دختر جهانشاه بنا ساخته شده است.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

بنای مسجد شامل سردر، شبستان و مقبره است که سردر آن رو به شمال واقع شده، در کنار آن ستون‌هایی متصل به بنا به شکل مارپیچ بالا رفته و در قسمت فوقانی هلالی بیضی شکل وجود دارد. پس از سردر و دهليز واقع در پشت آن، شبستان بزرگ مسجد به ابعاد ۱۶/۵ متر قرار دارد که در سه طرف شمالی، غربی و شرقی آن شبستان رواقی به عرض ۴/۴ متر با طاق‌های ضربی و گنبدهای کم خیز وجود دارد.

قسمت جنوبی بنا به شبستان کوچکی موسوم به مقبره راه دارد. کاشیکاری آن آبی رنگ فیروزه‌ای است که به نام «فیروزه اسلام» شهرت یافته است. در بالای حاشیه‌های عریض طاقچه‌ها، کتیبه اصلی بنا قرار گرفته که بالای این کتیبه نیز نوشته‌های کوتاهی با خطوط ثلث و کوفی در بین طرح‌های مختلف گل و بوته اسلیمی و اشکال مختلف هندسی جای داده شده است.

این مسجد در سال ۱۱۹۳ هـ در اثر زلزله ویران شد که از بنای عظیم و نفیس سردر و چند جرز پایه‌های شبستان باقی مانده بود، در سال‌های ۱۳۱۸-۱۳۱۹ بعد از ۸ سال ثبت تاریخی، تعمیراتی در طاق و سردر ب شمالی آن به عمل آمد و در سال‌های بعد از انقلاب نیز با بودجه و نظارت انجمن آثار ملی و سازمان ملی حفاظت آثار باستانی سابق، بازسازی شد.

کاشیکاری‌های معرق به رنگ‌های آبی کمرنگ، سبز تیره، زرد و سفید به همراه گل‌ها و سرشاخه‌ها و برگ‌ها، ترکیب و هارمونی بی‌نظیری ایجاد کرده‌اند. پس زمینه کاشی‌ها به رنگ آبی فیروزه‌ای است و به همین دلیل به آن مسجد کبود می‌گویند.

مسجد کبود تبریز از جمله بناهای انتخابی برای ثبت در فهرست جهانی یونسکو است.

مسجد کبود در سال ۱۳۱۰ هـ در فهرست آثار ملی به ثبت رسید و بیشترین مرمت آن تا سال ۱۳۴۳ انجام پذیرفته و در سال‌های ۱۳۵۲-۵۴ بازسازی گنبدهای بالای شبستان‌ها به همت

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

مرحوم اسماعیل دیباچ و دفتر فنی حفاظت آثار باستانی و به دست توانای معمار شهر و فقید آذربایجان، استاد رضا معماران جامه عمل پوشید. اینک کار محوطه‌سازی و بازیافت نقش و نگار کتبیه‌های داخل مسجد در دست اجرا بود.

تاریخچه بنا

مسجد جهانشاه یا مسجد کبود (گوی مسجد) از آثار ابوالمظفر جهانشاه بن قرایوسف از سلسله ترکمانان قراقویونلو می‌باشد که در 870 هجری به همت و نظارت جان بیگم خاتون، زن جهانشاه بن قرایوسف قره قویونلو، پایان یافته است.

در کتابهای تاریخی، این بنای باشکوه را «عمارت مظفریه» خوانده اند که مورد توجه ابوالمظفر یعقوب بهادر خان قرار گرفت. در این روزگار تبریز در نهایت آبادانی و رونق بود. در نیمه اول قرن یازدهم هجری، کاتب چلبی و اولیا چلبی جهانگردان ترک عثمانی و در نیمه دوم همین قرن، تاورنیه و شاردون جهانگردان فرانسوی از این مسجد دیدن کرده بودند. کاتب چلبی در تاریخ جهان نما می‌نویسد:

«درگاه مسجد جهانشاه بلند تر از طاق کسری است. بنایی عالی است که با کاشیهای زیبا آراسته شده، گنبد های بلندی دارد.... جامع دل انگیزی است که هر کس داخل شود دلش اجازه بیرون شدن را نمیدهد. لیکن شیعیان غالباً از رفتن بدان مسجد خودداری میکنند. این بنا با کاشیهای زیبا آراسته شده، گنبد های بلندی دارد و همه در ودیوار آن با کاشیهای رنگارنگ زینت یافته است»

مادام دیولا فوا جهانگرد فرانسوی می‌نویسد:

[مراجعه فرمایید](http://www.FileMail.ir) [جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت](http://www.FileMail.ir)

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

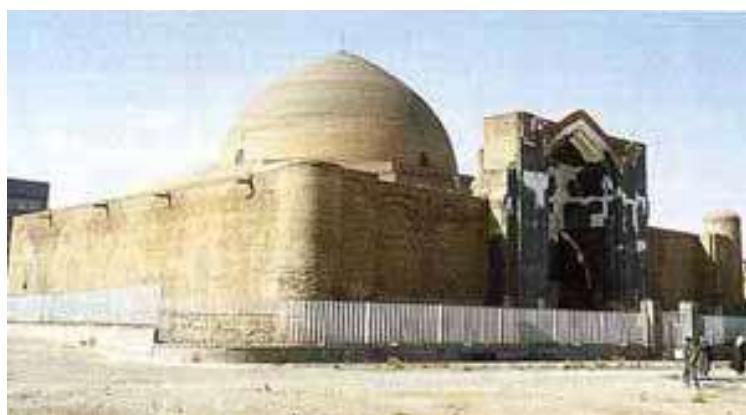
«شهر تبریز ابنيه قدیمی زیادی ندارد اما آنچه باقی مانده شایان توجه است بهترین نمونه آن

مسجد کبود است که در قرن ۱۵ میلادی در زمان جهانشاه قره قویونلوها ساخته شده

است. متاسفانه گنبد این بنای بی نظیر به واسطه زلزله خراب شده و قسمتی از دیوارها را نیز با خود

فرو ریخته است. این مسجد حیاط بزرگی داشته که در اطراف آن طاق نماهای جالب توجهی بوده و

در مرکز آن حوض بزرگی برای وضو گرفتن وجود داشته است»

انگیزه ایجاد این مسجد را به خاطر علاقه جهانشاه قراقویونلو به مذهب شیعه یاد کرده و می

نویسد: «این شخص دوستدار خاندان نبوت و عصمت و طهارت بوده است. در تمام کاشیکاریهای

بی نظیرش، عبارت (علی ولی الله) و اسمی مقدس حسینین سلام الله علیها به اشکال مختلف، زینت

بخش دیوارها بوده است. سنگفرش کف این بنا بسیار باشکوه و خوش منظره بوده که هنوز هم

آسیب ندیده است. درب ورودی مسجد به دهلیز یا کفشکن باز می شود. مسجد مرکزی بزرگ در

جنوب دهلیز واقع شده است. این مسجد به شکل مربع و طول هر ضلع آن شانزده و نیم متر است.

گنبد فیروزه گون بزرگ و بسیار معروف مسجد کبود در بالای این قسمت قرار داشت. این گنبد بود

که مسجد را به فیروزه اسلام مشهور ساخته بود.

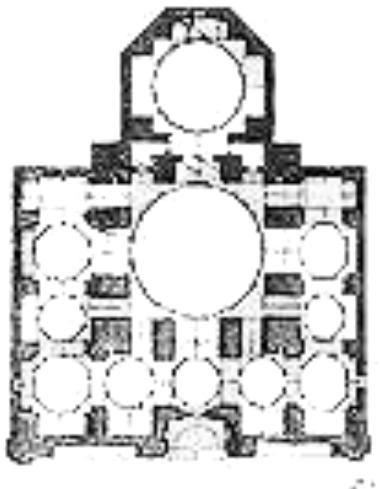
[Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت مراجعه فرمایید

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

متاسفانه پس از زلزله وحشتناک تبریز به سال 1192 هجری، تمام سقف مسجد فرو ریخته و خس و خاشاک فراوانی چون پوششگری سبکی را فرا گرفته و مرمر محراب بسی نظیر آن از وسط شکسته و به روی خاک افتاده بود.»

در صحن و محل عمارت ضمیمه مسجد کبو�، دبستان جهانشاه و موزه آذربایجان بر پاست که در سال 1337 ساخته شده و اکنون یکی از مراکز دیدنی و تاریخی تبریز می باشد. موزه مشروطیت مهمترین قسمت موزه آذربایجان است.

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

معماری مسجد

نمای رو بروی مسجد با سردر ب کاشیکاری شده، شکوه و جلال بخصوصی دارد. مصالح بنا آجری است. سنگهای ساختمانی نادری در آن به کاررفته است. از بقایای مسجد معلوم می‌شود که آجرها با گچ بند کشی شده است. صحن مربع شکل، حوضی برایوضو، شبستانهای اطراف برای درس و همچنین پناهگاه مستمندان، مسجد را تشکیل می‌دادند. در قسمت جلوی صحن و رو به قبله، بنای اصلی مسجد به پا شده که محوطه‌ای محصور، پوشیده و مربع شکل است. فاصله پایه‌های سقف ضربی آن، 12 متر است که بر روی چهار پایه یک محوطه مربع شکل قرار دارد. بالای این بنا گنبدی قرار داشت که از آجر ساخته شده بود، که ریخته است. تزیینات دل انگیز و زیبای متنوع به داخل مسجد اختصاص دارد. کف مسجد کاشیهای براق داشت. شبستان بزرگ محاط به رواق‌های به هم پیوسته است و از سه سو با طاقنماهایی به رواق‌های اطراف خود ارتباط دارد. این شبستان با سقفی ضربی پوشیده شده است که قطر دهانه آن 17 متر است. تنها خصوصیت جالب این گنبد ساخت آن بر روی چهارپایه مربعی است که این مربع خود به خود به تقاضن و تجانس در درون مسجد می‌انجامد لذا عظمت و زیبایی مسجد را که طی قرون مختلف به نامهای مختلف خوانده شده است باید به لحاظ معماری خاص آن دانست.

اگر نمازگاه را که شامل محراب نیز است از بنای اصلی جدا کنیم، مربعی به طول 30 متر به وجود می‌آید.

[مراجعه فرمایید](http://www.FileMail.ir/?p=11745) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

آنچه در ابتدا به چشم ناظر می‌خورد، بزرگی و پهنانی سردر است که با دیگر قسمتهای بنا هماهنگ نیست. ارتفاع سردر دو برابر پهنانی آن است اما خطای چشم در ارزیابی عمودی و افقی آن را مرتفع تر و بلندتر نشان می‌دهد. سر در با ویژگیهای خاص خود به سه قسمت تقسیم شده است؛ دو پایه بزرگ که طاق ضربی روی آنها زده شده و در وسط دو پایه محل استقرار درب ورودی است. حاشیه طاق سردر را ستون مارپیچی ممتد تشکیل می‌دهد. همه هنرها در کار تزیین این سردر به کار گرفته شده است.

این مسجد گلdstه ندارد. احتمالاً محل دو گلdstه مسجد در انتهای دو دیوار جلویی بود، زیرا گذشته از این که هیچ گونه محل ریزش، پایه و پله ای برای صعود به گلdstه در محل نزدیک سردر مشاهده نمی‌شود، تمرکز سردر عظیم بادو گلdstه مرتفع ظرافت و عظمت خاصی به بنا می‌داد که با هنر سازندگانش مغایرت داشت و حتی کمترین اعتباری نمی‌توانست در معیارهای معماری داشته باشد.

مرمت و تعمیر بنا

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

در مورد بناهای تاریخی، همواره هدف اصلی و اساسی مرمت است. روش کار در مرمت مسجد کبود به این صورت می‌باشد که قسمتهای تخریب شده بعد از اینکه زیر سازی و سفید کاری گردید طرحها و کتیبه‌ها و امثال اینها بازیابی شده و سپس بر روی دیوار منتقل می‌شود و بعد از شیارزنی، دور خطوط رنگ آمیزی شده و در انتهای با لایه پارالوئید تثبیت می‌شود.

از سال 1376 مرمت نقش و نگار و از آبان ماه 1377 مرمت کتیبه‌ها آغاز و تا به حال نیز ادامه داشته است. در شبستان اصلی چهار پایه کتیبه‌های هفت پایه تکمیل و دوباره نویسی شده است.

طرحهای گره بندی اصلاح هر پایه تقریباً 60٪ مرمت شده است. طرحهای لچک و ترنج چهار گوشه شبستان اصلی 90٪ مرمت شده است. کتیبه‌های فوقانی لچک و ترنج نیز 70٪ مرمت شده است. بقیه کار به صورت کادر بندی پیشرفته است. کاشیهای شش گوشه لانه زنبوری به کار رفته در شبستان کوچک تقریباً 20٪ به صورت نقاشی مرمت شده است.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

آداب و رسوم تدفین در مسجد

شواهد باستان‌شناسی در گورهای عصر آهن ۲ در مسجد کبود نشان می‌دهد که مردمان این عصر اصرار زیادی در رعایت آداب تدفین خود داشتند تا جایی که حتی برای چمباتمه کردن متوفی استخوان‌های وی را از ناحیه زانو می‌شکستند.

عصر آهن (1400 تا 550 سال پیش از میلاد) یکی از پر رمز و رازترین دوره‌های تاریخی ایران است که در آن یکباره مذهب، فرهنگ و قومیت ایرانیان دچار تغییرات گسترده‌ای می‌شود.

رعایت دقیق ساخت معماری قبور، خواباندن متوفی به صورت چمباتمه یا طاق باز و دفن اشیا زیستی و شخصی فرد و سفال خاکستری در کنار جسد نشان می‌دهد که مردمان عصر آهن دارای فرهنگ غنی‌ای بوده‌اند که در رعایت آن می‌کوشیدند. اما کشف بقاوی‌ای یک اسکلت در گورستان مسجد کبود تبریز و مربوط به عصر آهن دو (1200) تا 850 پیش از میلاد) نشان می‌دهد که آنها در انجام آداب مذهبی و تدفین مردگان خود بسیار مصر بودند. این گور متعلق به زنی است که از ناحیه زانو پاهای وی شکسته و خم شده است.

رعایت آداب تدفین از جمله مسائلی بود که مردمان عصر آهن آن را به شکل کاملاً از پیش تعیین شده‌ای انجام می‌دادند. رعایت این آداب در نوع تدفین و معماری قبور به خوبی دیده می‌شد و اصرار در رعایت آن غیر از شواهد فرهنگی موجود تا این لحظه دیده نشده بود. اما گور کشف شده در تبریز این آداب را نشان می‌دهد «.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

در این گور زنی دیده می شود که زانوهای وی از ناحیه استخوان شکسته است و او را به صورت چمباتمه در خاک دفن کرده‌اند. این موضوع نشان می‌دهد که این زن به صورت طاق‌باز مرده است و از زمان مرگ وی بیش از 24 ساعت می‌گذشته است به همین علت بدن وی به همان شکل خشک شده بود و برای آن که بتوانند او را به صورت چمباتمه دفن کنند پاهای وی را از ناحیه زانو شکسته‌اند و با لوازم شخصی‌اش او را به خاک سپرده‌اند «.

چمباتمه بودن تمام گورها نشان می‌دهد که بستگان شخصی متوفی هنگام فوت فرد مذکور به سرعت پاهای وی را به صورت چمباتمه جمع می‌کردند تا هنگام تدفین دچار مشکل نشوند .

مردمان عصر آهن به این نکته که بدن پس از مرگ به سرعت خشک خواهد شد آگاهی داشتند و از آنجایی که قبرها از پیش ساخته نشده بودند و این را می‌توان از معماری قبور آنها فهمید، پس به سرعت متوفی را به صورت چمباتمه در می‌آوردن تا آن را در گور قرار دهند

در یکی از گورها اسکلتی کشف شد که تنها یک پای جمع شده داشته است و پای دیگر آن راست باقی‌مانده بود. بررسی‌های لازم در خصوص این اسکلت نشان داد که فرد متوفی دچار عارضه‌های استخوانی و مفصلی بوده و سالیان درازی با این بیماری زندگی کرده است، به همین علت هنگام فوت نتوانستند پاهای وی را جمع نگه دارند، و به همین دلیل با بستنده کردن به یک پای جمع شده او را در خاک دفن کردند «.

روش دفن چمباتمه یا جنینگر آن است که مردمان عصر آهن به شیوه قرار گرفتن جنین در شکم مادر واقف و معتقد بودند که انسان‌ها پس از مرگ باید به همان شکل آغازین تولد، دفن

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

شوند. این نکته بخش بسیار مهمی از آیین مذهبی مردمان آن عصر بوده است که تا عصر آهن سه
ادامه می‌یابد.

وجه تسمیح مسجد کبود

در زمان ابو مظفر جهانشاه در قرن ۹ هـ ق ساخته شده و به همین دلیل نام دیگر آن مسجد
جهانشاه می‌باشد. مسجدی است تماماً مسقف که به دلیل عدم رسیدگی و تجربه زلزله‌های متوالی،

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

تخربی شده است. ویژگی منحصر به فرد و محرز این بنا، پیش‌آمدگی پیشخوان مسجد همچون مساجد دیگر مغول و تیموری و همچنین استفاده از کاشی‌هایی به رنگ لاجوردی و آبی در نماسازی است که به این خاطر به آن مسجد کبود می‌گویند.

مسجد کبود تبریز از دیدگاه محققین در زمان جهانشاه قراقویونلو، در تبریز مجموعه‌ای از ساختمان‌های بسیار زیبا ساخته شده است. این مجموعه، عبارت بود از: مسجد، خانقاہ و کتابخانه‌ای که از آنها، فقط ویرانه‌های یک مسجد به نام مسجد کبود بازمانده است. برخی بنای آن را به صالحه خاتون دختر جهانشاه و بیگم خاتون، همسر او نسبت داده‌اند. اما کتبیه سردر مسجد، آن را از آن ابوالمظفر جهانشاه می‌شناساند. به همین خاطر، به این بناها مظفریه نیز می‌گفتند. این مسجد زیبا و ظریف، با کاشی‌های معرق به رنگ آبی فیروزه‌ای و کبود پوشیده شده و به این مناسبت فیروزه اسلام خوانده شده است.

در سال 870 هـ، این بنا ساخته شد و سال‌ها برپا بود. لیکن زمین لرزه‌های سخت تبریز، سهول انگاری‌های مردم و شهر و عوامل دیگر، آن را به صورت ویرانه‌ای درآورده است و اینک، بخشی از ایوان سردر و برخی جرزها و طاق‌ها بازمانده است. همین آثار بازماند، نشان می‌دهد که به هنگام آبادی چه زیبایی، تناسب و عظمتی داشته است.

حافظ حسین کربلایی که در نیمه دوم سده دهم هجری از این مسجد دیدن کرد، درباره آن می‌نویسد: «عمارتی است در کمال لطافت و نیکویی، موسوم به مظفریه. گویا این عمارت به سعی و اهتمام حرم محترم ابوالمظفر جهانشاه، خاتون جان بیگم، بنا شده و مشارالیها بسیار خیره و

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

صالحه و عفیفه بوده، در همان بقعه مدفون است. میرزا جهانشاه در دوازدهم ربیع‌الثانی ۸۷۲ هـ

به دست پادشاه کشته شد و یا اکثراً اولاد در آن مدفونند».

کاتب چلبی در تاریخ جهان‌نما می‌نویسد: «درون و بیرون و سردر ب و مناره آن، با کاشی آرایش یافته. یک گنبد و یک گلدسته دارد، مشبک که روزنه‌های از سنگ بلغمی به گونه‌ای استادانه و دیدنی کنده شده است. از مسجد سلطان حسن کوچکتر، لیک از آن ظریفتر و زیباتر است».

اولیاء چلبی پنج سال پس از وی، به تبریز آمد و از مسجد کبود چنین یاد کرد: «ایوان سردر ب مسجد جهانشاه، بلندتر از طاق کسری است. بنیادی است عالی که با کاشی‌های زیبا آراسته شده و گنبد‌های بلند دارد. همه درب و دیوار آن با کاشی‌های رنگارنگ آرایش گردیده و جامع دل‌انگیزی است که هر کس به درون آن درآید، دلش اجازه بیرون شدن نمی‌دهد.

تاورنیه هشت سال پس از اولیاء چلبی، از مسجد کبود دیدن کرد و عظمت و شکوه بنای آن را ستود.

مادام دیو لافوا که در زمان ناصرالدین شاه به این ایران آمده بود، مسجد کبود را این چنین ستود: «شهر تبریز ساختمان‌های کهن فراوان ندارد، اما آنچه بازمانده، شایان توجه است و بهترین نمونه آن، مسجد کبود است که در سده پانزدهم میلادی، در زمان جهانشاه، از خاندان قراقوینلو ساخته شده است.

معماری مسجد

مکان کنونی مسجد کبود در آخر بازار کهنه، به نظر می‌رسد که خارج از دروازه‌های شهری بود، زیرا به وضوح می‌توان دروازه شهر را در داخل بازار با دو مجسمه سنگی و درب چوبی

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

آهنگوب بزرگ مشاهده کرد. این موقعیت مسجد - که برخلاف رسم معمولی است - می‌تواند

معلول این موضوع باشد که شهر تبریز، به صورت هسته اولیه، در شعب غازان بوده است که در

لغش خود به سوی مکان کنونی، این مسجد بنا گشته است. ذکر این نکته جغرافیایی لازم است که

شیب غازان یا شام غازان - که در سال 702 هـ ق بنا شده - در 2 کیلومتری سمت غربی تبریز قرار

داشت و از بزرگترین اینهای اسلامی به شمار می‌رفت. شب در لغت به مغولی، به معنای قیر و دخمه

آمده است.

نمای رویروی مسجد با سردر بکار رفته شده، شکوه و جلال بخصوصی دارد. مصالح بنا

آجری است، سنگ‌های ساختمانی نادر و گرانبهایی در آن بکار رفته است، بویژه در بسیاری موارد،

باید این سنگ‌ها را از نقاط دور دست تهیه کرد. این کار، زحمت و وقت زیادی را ایجاد می‌کند.

اگر بنا شد که نما روکاری شود، پس چه بهتر که از آجر استفاده شود. در این صورت، از رنگ

آجری برای زمینه استفاده شده است.

از بقایای مسجد، معلوم می‌شود که آجرها به گچ بندکشی شده‌اند. صحن مربع شکل،

حوضی برای وضو، شبستان‌های اطراف برای درس و همچنین پناهگاه مستمندان، مسجد را تشکیل

می‌داده‌اند. در قسمت جلوی صحن و رو به قبله، بنای اصلی مسجد برپا شده، که محوطه‌ای

محصور، پوشیده و مربع شکل است. فاصله پایه‌های سقف ضربی آن، 12 متر است که بر روی

چهار پایه یک محوطه مربع شکل قرار دارد.

بالای این بنا، گنبدی قرار داشت که از آجر ساخته شده بود که فعلاً ریخته است. برای

ساختن این گنبد، به تدریج ردیف آجر را کمی به طرف داخل پیش آورده بودند. سپس، این پیش

آمدگی با گچ پوشانده شده بود. گنبد عظیم فقط می‌توانست به وسیله چند سه گوش به هم پیوسته

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

یا طاق نماهای کوچک به بنای اصلی متصل شده باشد. این سه گوشه ها، از اطاک های مدور و گودی به نام شاهنشین تشکیل شده بودند که گردآگرد بالای بنا قرار داشتند. در صحن جلو نیز این اطاک ها دیده می شود که مخصوص قسمت زنان بود.

تزئینات دل انگیز و زیبای متنوع، به داخل مسجد اختصاص دارد. کف مسجد، کاشی های براق داشت. به احتمال زیاد، شیشه های پنجره ها رنگین بود. ازاره دیوارها در نمازگاه، از مرمر زیبای الوان که گل های قهقهه ای و رگه های معذی داشت، انتخاب شده بود.

شبستان بزرگ، محاط به رواق های به هم پیوسته است و از سه سو با طاق نماهایی به رواق های اطراف خود ارتباط دارد. این شبستان با سقفی پوشیده شده که قطر دهانه آن ۱۷ متر است. ۱۷ متر با اینکه عدد بزرگی برای گنبد است، اما در مقایسه با طول سقف مسجد ایاصوفیا در استانبول، اعتبار چندانی ندارد. تنها خصوصیات جالب این گنبد - نه تنها در مسجد کبود، بلکه در تمامی بناهای مذهبی ایران - ساخت آن بر روی چهار پایه مربعی است که این مربع خود به خود به تقارن و تجانس در درون مسجد می انجامد. لذا، عظمت و زیبایی این مسجد را که در طی قرون مختلف به نام های مختلف خوانده شده است، باید به لحاظ معماری خاص آن دانست.

اگر ویژگی طاق ها و پایه های چینی این شبستان را که گذر زمان آن را کمتر فرسوده کرده است، به ساخت گنبد هم تعمیم دهیم، درخواهیم یافت که گنبد هم تخم مرغی شکل ساخته شده بود. این شکل گنبد سازی، در میان بناهای مربوط به ساسانیان موجود بوده و مخصوص ایرانیان است. این شبستان چهاد مدخل اصلی بدون درب داشت که دو مدخل غربی و شرقی کاملاً متجانس و متقارن بودند، اما دو مدخل دیگر شباهتی به هم نداشتند.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

چهار دیوار شبستان، از 12 پایه تشکیل شده بود که عرض آنها 2/5 متر و طولشان نیز 4/2 بوده است. بر روی این‌ها، گند تخم مرغی شکل بوجود آمده بود که بوسیله سه گوشه‌های ضربی آجری به صورت دایره‌ای به قطر 17 متر ظاهر شده بود، اما غیر از چهار مدخل اصلی و مرتفع، هشت مدخل فرعی هم وجود داشت که ارتفاع چندانی نداشتند، زیرا بوسیله شاهنشین‌ها، در چهار گوشه شبستان بریده شده بودند. این پیش‌خوان‌ها به صورت حاشیه منحنی بازی که به داخل شبستان پیش آمدگی بود، از تندي و تیری زوایای 90 درجه و خطوط عمودی مرتفع می‌کاست و خشونت آن را تلطیف می‌کرد.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

اگر نمازگاه را که شامل محراب نیز است، از بنای اصلی جدا کنیم، مربعی به طول 30 متر بوجود می‌آید که شامل شبستان بزرگ و رواق‌های سه پهلوی آن است. این رواق‌ها با گنبدهایی که به لحاظ وجود پایه‌های شبستان زده شده‌اند، به قسمت‌های جداگانه تقسیم می‌شوند که محل درس یا پناهگاه مستمندان بودند. به طور کلی، چندان اثری از بنای اصلی در این قسمت‌ها وجود ندارد. آنچه در اینجا دیده می‌شود، محصول مرمت‌ها و نوسازی‌های سال‌های اخیر است.

آنچه در ابتدا به چشم ناظر می‌خورد، بزرگی و پهنانی سردرب است که با دیگر قسمت‌های بنا همانگ نیست. ارتفاع سردرب، دو برابر پهنانی آن است، اما خطای چشم، در ارزیابی عمودی و افقی، آن را مرتفع‌تر و بلندتر نشان می‌دهد. طبق معمول، سقف ضربی دو سر پایه را به هم می‌آورند، اما در قسمت پشت، انحنای بیضی شکلی تا قسمت بالای درب پایین می‌آید و خط تیزی در محل اتصال در قسمت ضرب به طرف پایین کشیده می‌شود.

سردرب با ویژگی‌های خاص خود، به سه قسمت تقسیم شده است: دو پایه بزرگ که طاق ضربی روی آنها زده شده است و در وسط دو پایه محل استقرار درب ورودی است. دو پایه بزرگ از خارج به داخل، از دو ستون نیم برجسته گرد و برجستگی زاویه‌داری در میانشان تشکیل شده است و بعد، پهنانی پایه با صفحه‌های پهن که نسبت به هم اندازه‌های متفاوت برجسته و فرو رفته قرار گرفته‌اند.

حاشیه طاق سردرب را، ستونی مارپیچی ممتد تشکیل می‌دهد. از آنجا که نسبت ارتفاع به پهنانی سردرب، دو به یک می‌باشد، به نظر می‌رسد که این نسبت در قسمت‌های دیگر بنا هم مراعات شده است. بلندی و پهنانی چهار مدخل اصلی شبستان بزرگ، به همین نسبت است. همچنین، طول دیوار خارجی از هر دو قسمت خارجی سردرب تا انتهای دیوار، درست برابر با

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

ارتفاع سردرب می‌باشد که جمعاً نسبت دو به یک را دارد، اما ناظر دقیق، ناموزونی خاصی را در اندازه‌های بنا و سردرب ملاحظه می‌کند؛ بنایی کوچک با مدخلی عظیم.

این مسجد، گلدهسته – که جزء ارکان اساسی مسجد به شمار می‌رود – ندارد. احتمالاً محل دو گلدهسته مسجد، در انتهای دو دیوار جلویی بود، اما گذشته از این که هیچگونه محل ریزش، پایه و پله‌ای برای صعود به گلدهسته در محل نزدیک سردرب مشاهده نمی‌شود، تمرکز سردرب عظیم با دو گلدهسته مرتفع ظرافت و عظمت خاصی به بنا می‌داد که با هنر سازندگانش مغایرت داشت و حتی کمترین اعتباری نمی‌توانست در معیارهای معماری داشته باشد.

کاشیکاری مسجد کبود
شرح معماری، مسجد از صحن نمازخانه شروع شد و به سردرب ختم شد، ولی توصیف کاشیکاری، از سردرب شروع خواهد شد، زیرا بجز مدخل در شبستان که طریفترین قسمت معرقکاری در این مسجد است و سردرب که نسبتاً دست نخورده‌ترین و سالمترین قسمت مسجد می‌باشد، چیزی دیگر برای توصیف کاشیکاری در دست نداریم.

همه هنرها، در کار تزئین این سردرب بکار گرفته شده‌اند. نقش‌هایی با خط، روی سفال پخته شده در آتش بر سردرب تجلی می‌کند. خط کوفی، فقط در بالای درب وجود دارد. دو طرف پایه‌های سردرب با خط نستعلیق نوشته است که از بالا به پایین در جهت عمودی سیر می‌کند. این خط در پهنه‌ای نسبتاً وسیع در کنار درب، با سفال بدون لعب و به طور برجسته‌تر از کاشی‌های متن کار گذاشته است. هر جزء به هم پیوسته‌ای از کلمه به طور متصل در کوره پخته و سپس کار گذاشته شده است. حاشیه این کتیبه با حاشیه نازک سفید به پهنه‌ای دو سانتی‌متر، با کاشی لعابدار سفید محصور شده است.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

طبق معمول مسجد، متن نوشته شده به رنگ لاجوردی سیر و با بوته‌های آبی روشن و گل تزئین شده است. این بوته‌ها، به هم پیوسته و متصل است. حاشیه‌ای که این کتیبه را در میان گرفته با گل بوته‌های اسلیمی و شاه عباسی تزئین شده است. این نوع حاشیه، در قالب‌های تبریز به وضوح و مکرر به کار گرفته شده است. سفالی که هنرمند مسجد کبود به کار گرفته، کرمی رنگ است، ولی چنین سفالی در مقابل فشار، به سرعت خراب و فرسوده می‌شود.

گل‌هایی که برای تزئین حاشیه‌ها بکار گرفته شده است، خصوصیات جالبی دارد که در هیچ یک از مساجد ایران به چشم نمی‌خورد. این ویژگی، مجوف بودن متواالی گل‌ها و برگ‌های نقوش اسلیمی است. به طور مثال، گلی که با رنگ زرد در متن کبود کار گذاشته شده، دارای گلبرگ‌های مجوف و توخالی است. مساله دیگر، تقسیم پهنا به چند تابلو است که هر کدام طرحی مخصوص و شیوه‌ای هماهنگ و متوازن دارند. به طور مثال، تابلوی قسمت پایین سردر، دارای نقش شیخ صفوی و ترنج برجسته است. در میان این ترنج مربعی با کلمه «القدره لله» با خط کوفی دیده می‌شود که در اطراف آن گل‌های اسلیمی در متن لاجوردی سیر با گل‌های رنگارنگ زرد، بادنجانی، سبز تند و کم رنگ و آبی روشن قرار دارد.

البته نقوش اصلی در این تابلو، به طور برجسته بود. فقط در میان این طرح‌های برجسته، گل و بوته اسلیمی به طور پیوسته می‌دوند. سرزندگی و سیال بودن، از مختصات این خطوط است. بالاتر از این تابلو، حاشیه‌ای با خط کوفی است که نام‌های الهی به طور برجسته و با تزئین خطوط اسلیمی در آن به چشم می‌خورد و اما قسمت بالاتر تا جایی که سالم مانده است، طول تابلو می‌باشد که نقوش پایین در آن تکرار شده است. البته، طول تابلو به نصف تقلیل یافته و در نتیجه

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD نسخه دریافت جهت <http://www.filemail.ir/?p=11745>

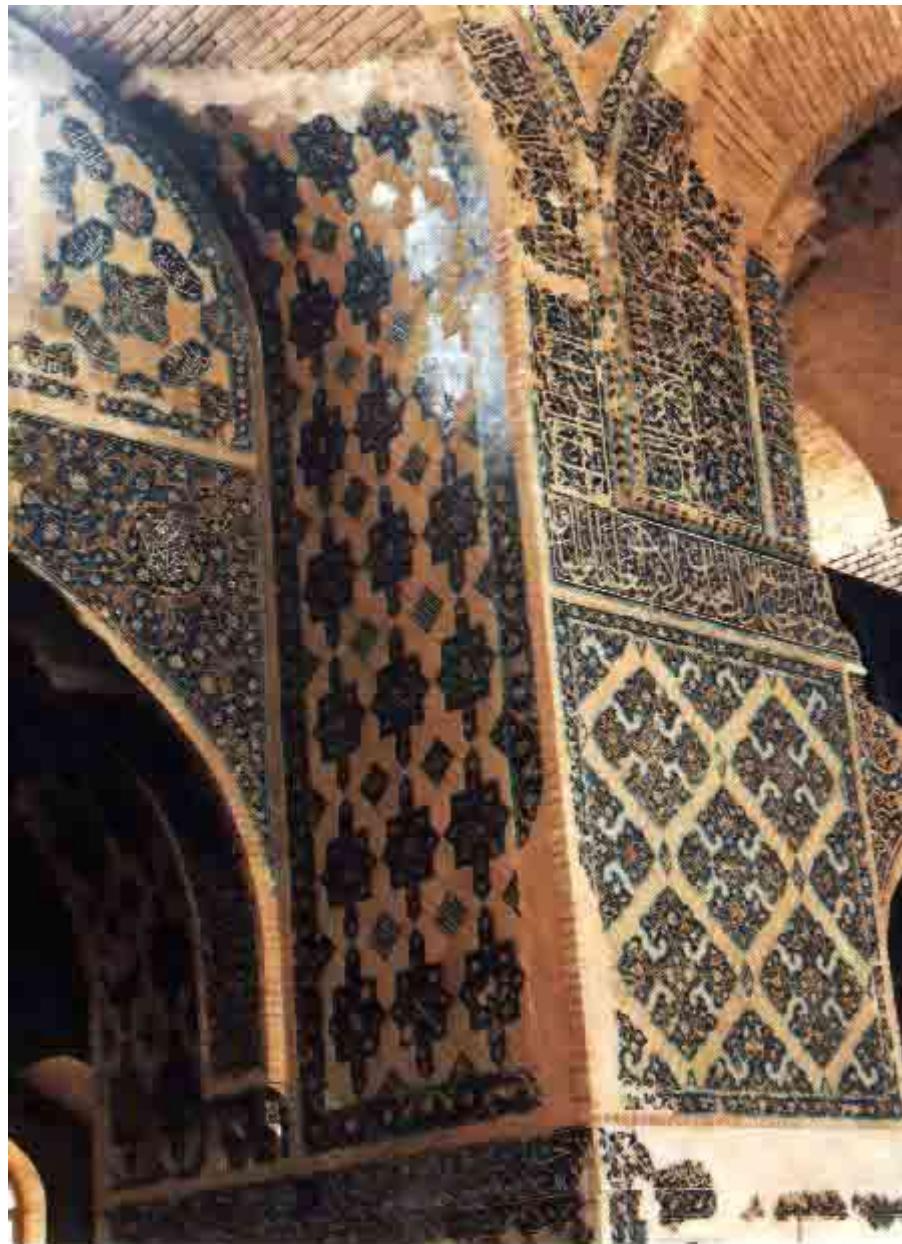
نقوش به نظر می‌رسد که پهن‌تر شده است، در صورتی که همان طرح اصلی دیده شده در پایین می‌باشد.

دو ستون در دو طرف خارجی قرار دارند که پهنای آنها به قطر 30 سانتیمتر پوشیده از گل‌های اسلیمی با همان تنوع رنگی است، اما نقوش در این ستون‌ها برجسته نیستند، بلکه به طور کروی قرار دارند. بدین صورت که گل و بوته‌های پیوسته به همان نحو کروی ساخته و در ستون کار گذاشته شده‌اند. بر ستون مارپیچ حاشیه داخل این سردرب، گل‌های اسلیمی و شاه عباسی می‌پیچند و بالا می‌روند. حاشیه در پی حاشیه می‌آیند و همچنان سردرب‌ها به شکل مضرس و پله قرار دارند تا به سقف سردرب با مقرنسکاری انحنای گند سردرب برسند. در اینجا، رنگ‌ها تیره‌تر می‌شود، رنگ زرد کاملاً حذف می‌گردد و مقرنس‌های شش گوش و هشت گوش از سقف پایین می‌آیند. البته قسمت بیشتر آن، به یغما رفته است، ولی پیداست که در این معركه، رنگ‌ها و نقش‌های درهم عظمتی داشته است.

بعد از سردرب، نوبت کفش‌کن می‌رسد که فضای تاریکی است که تکه‌های از معرقکاری از زیر گچ در آن بدست آمده است. شبستان بزرگ، دارای هشت مدخل و چهار اتاقک کنار پایه‌هاست که به نظر چایخانه می‌آیند.

مراجعه فرمایید Www.FileMail.ir جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

پایه‌های شبستان از آجر ساخته شده‌اند و می‌بایست تحمل گند 17 متری را داشته باشد. هر پایه 4/6 متری به دو قسمت تقسیم شده است: قسمت اول، به علت ارتفاع کم گند رواق‌ها، طاق ضربی در نیمه ارتفاع پایه به آن ساخته‌اند، اما قسمت دو مجاور شبستان، دارای ارتفاعی بلند و پهنازی به اندازه 2 متر است. این پهنا در هر دو طرف بالا می‌رود تا به طاقی تخم مرغی شکل با

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

راس تیز برسد. همین حاشیه‌ها، یکی از زیباترین ابداعات هندسی را دارد، زیرا نقش گلیمی با آجر و معرق، بارها بر آن نقش شده است.

اینجا هنرمند گمنام ارزشی همنام معرق به آجر داده و اعتبار آجری را که به این اندازه پست شمرده‌اند، تا مرحله تزئین بالا برده است. آجرها همان شکلی را می‌سازند که معرق می‌سازد. با انحنای عرضی به داخل، معرق‌ها متمایل می‌شوند. این رنگ مات در مجاورت رنگ‌های شفاف معرق‌ها و شاید زیر نور صدھا قندیل، خیلی بهتر و رسانتر بیان حالی را می‌کند که از ترکیب رنگ‌ها به هنرمند دست داده است. این شکل در چهار مدخل، به همان ترتیب و با همان تکرار رنگ‌ها به چشم می‌خورد.

از سطح زمین تا ارتفاع 2 متری - بجز ارتفاع 40 سانتیمتری که پایه‌های مجوف برای کفسداری درست شده است - حاشیه‌ای تکراری در تمام شبستان و با همان رنگ‌های اصلی دیده می‌شود. این حاشیه به صورت هندسی و یادآور مثلث مربع کاندینسکی است. رنگ متن در این شبستان، فیروزه‌ای روشن با خطوط در هم راست هندسی است. شکل‌ها با اینکه روشنند و تشکیل لوزی، مستطیل، هشت گوش، دوازده گوش، ستاره و انواع و اقسام شکل‌های هندسی را می‌دهند، اما مبداء و منتهای خطوط معلوم نیست. از این رو نمی‌توان با سیر در امتداد خط‌ها، خطی را به طور مستقیم امتداد داد یا طرح و اصول ابداع این طرح‌ها را دریافت، به طوری که هر تابلو که در گردآگرد شبستان ممتد است، کاملاً به طور جداگانه، در کمال توازن و تعادل می‌باشد و از لحظه قرینه‌سازی و تجانس، کاملاً با هم هماهنگی دارند، اما هر تابلوی سمت راست و چپ، کمترین تقارنی با هم ندارند، در صورتی که این بی‌تعادلی در 2 متری تصویر که چشم تماشاگر می‌ایستد و با دیده‌ای پرتحسین به آن می‌نگرد، به چشم می‌خورد.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

خطوطی به طول 2 سانتیمتر، این متن فیروزه‌ای روشن را درمی‌نوردند. از بالا به پایین و از چپ به راست، خطوط همدیگر را قطع می‌کنند و اشکالی بوجود می‌آورند. در محلی که این خطوط یکدیگر را قطع می‌کنند، لوزی‌هایی به رنگ زرد، معرفکاری شده است. این خطوط به رنگ مشکی مایل به سرخ، در متن فیروزه‌ای و لوزی‌های زردرنگ جلا و رنگی دلپذیر خاصی به بنا می‌دهند.

این تابلوی مشخص با دو حاشیه باریک 1 سانتیمتری، به رنگ مشکی و نقره‌ای محدود می‌شود. سپس، حاشیه گل و بوته اسلیمی است که به عنوان قاب تابلو، طرح اصلی را درمیان می‌گیرد. این طرح حاشیه، در خیلی از نقش‌ها به ابعاد مختلف دیده می‌شود. در اینجا بوته‌های آبی روشن، با گل‌هایی که سه در میان به رنگ زرد و سفیدند، قرار دارند. متن معمولی مساجد، آبی تیره است. در این مسجد، از رنگ‌های گرم پرهیز شده و همه رنگ‌ها، متمایل به رنگ آبی است. همچنان، سرخی هاله مانندی، همه رنگ‌ها را دربر گرفته است، بدون اینکه این چنین رنگی اصلاً وجود داشته باشد. چنین چیزی، استفاده از رنگ‌ها به طور مناسب است که در ترکیب نورها رنگ بنفسش را ایجاد می‌کند.

بعد از این حاشیه، گل، بوته و خط سیاه و سفید، یک عرض به پهنه‌ای 30 سانتیمتر، آیاتی از قرآن را با خط ثلث ادامه می‌دهد. این کتیبه به رنگ سفید بوده و در امتداد دیوارها ادامه دارد تا به مدخل می‌رسد. در حاشیه مدخل‌ها، رو به بالا می‌رود. طی قوس مدخل دوباره به پایین می‌آید. بدین ترتیب، حاشیه زیبایی از زیباترین نوع خط ثلث را نشان می‌دهد. طبق معمول، حاشیه به بوته‌های اسلیمی آبی روشن بر متن لاجوردی نقش شده است. کاشیکاری به طریقه معرفق بوده است. این قسمت از تابلو را، ردیف‌های آجری بندکشی شده‌ای، از تابلوی بالایی جدا می‌کند.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

تابلوی بالایی تمام عرض پایه است. در اینجا، با اینجا آجر نقش بسزایی در بر جسته و شفاف کردن نقش کاشی‌ها دارد، با این حال به عنوان عنصر فرعی به حساب می‌آید. برخلاف نقش آجر فقط ردیفی است که نقوش هم‌عرض را از یکدیگر جدا می‌کند. البته، بازوهای مارپیچ به همان نحو اسلیمی در میان کاشی‌ها فرو رفته و شکل بدیعی از انحنا و سرزندگی خطوط را پدید آورده است. شکلی که به این ترتیب بوجود آمده، با گل و بوته اسلیمی تزئین شده است. اما اختلاف متن واضح است. در اینجا، آبی روشن اساس متن را تشکیل می‌دهد و بوته‌ها به رنگ نقره‌ای و گل‌ها به رنگ آبی سیرند، به طوری که در اول عنوان شد، گل‌های مجوف در داخل کاشیکاری کوچک جای داده شده بودند. دو ردیف آجر که به هم رسیده‌اند، محل تقاطعی دارند. این محل به وسیله یک عدد کاشی به اندازه مقطع آجرها نام «الله» را به تکرار بازگویند.

ردیف آجر، همچنان این حاشیه را از متن پایین جدا می‌کند. در قسمت بالا، یک متن دیگر هم‌عرض متن پایین با دو برابر طول وجود دارد. این متن با خط ثلث، روی سفال و به طور برجسته نوشته شده و سه حاشیه خطی به رنگ نقره‌ای تیره آن را در میان گرفته است. این کتیبه نه تنها در سرتاسر شبستان به پیش می‌رود، بلکه در امتداد اتفاق‌های پیشخوان با انحنای جالبی به پایین می‌آید، به طوری که در پایه‌های اصلی از متن اصلی تفکیک‌ناپذیر است. گل و بوته اسلیمی به رنگ سفید و نقره‌ای این کتیبه را در میان گرفته است.

اگر مقابل درب میان دو شبستان بایستیم و تلالو رنگ‌هعا را بنگریم، این قسمت را تیره‌تر خواهیم یافت. حاشیه پایین دیوارها به شکل هندسی، در این قسمت نیز وجود دارد، ولی بالاتر از آن، لطیف‌ترین و ظریف‌ترین نقش‌ها را در این بنای متعادل دارد.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

نقش دو طرف درب، نمونه‌ای است که در انواع فرش اصفهان به کار گرفته شده می‌شود.

گل و بوته‌های اسلیمی خیلی ظریف با رنگ‌های زرد، سفید، بادنجانی و سبز در زمینه لاجوردی، در آن بکار گرفته شده است. انحنای قوس بالای درب را دو تابلوی دیگر به صورت قرینه می‌پوشانند که دارای همین نقش است. البته در وسط آنها، خطوط زیبایی وجود دارد که معزنا را شش بار تکرار می‌کند.

همچنین در تمامی پایه‌های معرفکاری شده، رنگ نارنجی غلبه دارد که برای نوشتن آیات الهی بکار گرفته شده است. در هر دو قسمت کاشی مرتع شکل که با لعاب سفید معرفکاری شده است، «سبحان الله» بطور متواالی تکرار می‌شود. این، یکی از جالبترین نقش‌هایی است که در این مسجد بطور متواالی تکرار می‌شود. در قسمت بالای این تابلو، خط کوفی بسیار زیبایی دیده می‌شود که شاید زیباترین کتیبه در این بنا باشد. رنگ این کتیبه سفید است و در حاشیه کبود و محصور در گل و بوته اسلیمی و بالاتر از حاشیه طاق قرار دارد، به طوری که دو طرف پایه را به هم متصل می‌کند. فضای باقیمانده را مقرنسکاری زیبایی به صورت‌های هشت گوش و شش گوش می‌پوشانند.

در شبستان کوچکتر، چندان نشانه‌ای از آثار کار پرطاقت هنرمندان گذشته نمانده است، اما باقیمانده کارها نشان می‌دهد که این قسمت، اهمیتی بیشتر از دیگر قسمت‌ها داشته است.

سنگ‌های مرمرینی به طور یکپارچه و به ابعاد بزرگ روی زمین دور شبستان قرار دارند. این سنگ‌های مرمر هموزن و هم اندازه، آنچنان بزرگند که باید یقین کرد که برای حمل و بکار گرفتن آنها، تلاش زیادی شده است. در مقام مقایسه، سنگ‌های مرمر خوبی و ارومیه، با این سنگ‌ها برابر نیستند. به نظر می‌رسد این سنگ‌ها از راه طولانی تری آمده‌اند. سنگ‌ها به رنگ قهوه‌ای و در طیف

[مراجعه فرمایید](http://www.FileMail.ir/?p=11745) [جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت](#)

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

روشن و تیره‌اند. برش‌های زیبایی روی سنگ‌ها دیده می‌شود. همچنین طرح‌های زیبایی در حاشیه

30 سانتیمتری بالای سنگ‌ها حکاکی شده‌اند که در آن آیات قرآنی نقش شده است. به طور حتم،

روی سنگ از ازاره‌ها، معرقکاری و خطوط عربی وجود داشت که فعلاً بکلی از بین رفته‌اند.

مقرنسکاری بالای مدخل دو شبستان، به رنگ سربی روشن می‌باشد که از قرار گرفتن

کاشی‌های کوچکی کنار هم، ساخته شده است. قسمت سطح سقف، مقرنسکاری منحصر به فردی

دارد که شاهکار بنا بوده و طلاکاری شده است. هنرمند گمنام، طلا را که قابلیت بیستری برای

ظریفکاری دارد به صورت گل و بوته اسلیمی درآورده و سقف را آراسته است.

چه کسی را یارای آن است که اشک از چشم نیفشداند و به این شاهکار و هنر سنتی ایران

تعظیم نکند.

مراجعه فرمایید Www.FileMail.ir جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p= 11745>

مسجد کبود (فیروزه اسلام)

مراجعه فرمایید Www.FileMail.ir جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p= 11745>

[مراجعه فرمایید](http://www.FileMail.ir/?p=11745) [جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت](http://www.FileMail.ir/?p=11745)

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD نسخه دریافت جهت <http://www.FileMail.ir/?p=11745>

تاریخچه

مسجد جهانشاه یا مسجد کبود (گوی مسجد) از آثار ابوالمظفر جهانشاه بن قرا

یوسف از سلسله ترکمانان قراقویونلو می باشد که در 870 هجری به همت و نظرارت

جان بیگم خاتون، زن جهانشاه بن قرایوسف قره قویونلو، پایان یافته است.

در کتابهای تاریخی، این بنای باشکوه را «عمارت مظفریه» خوانده اند که مورد توجه

ابوالمظفر یعقوب بهادر خان قرار گرفت. در این روزگار تبریز در نهایت آبادانی و

رونق بود. در نیمه اول قرن یازدهم هجری، کاتب چلبی و اولیا چلبی جهانگردان ترک

عثمانی و در نیمه دوم همین قرن، تاورنیه و شاردون جهانگردان فرانسوی از این مسجد

دیدن کرده بودند. کاتب چلبی در تاریخ جهان نما می نویسد:

«درگاه مسجد جهانشاه بلند تر از طاق کسری است. بنایی عالی است که با کاشیهای

زیبا آراسته شده، گندلهای بلندی دارد.... جامع دل انگیزی است که هر کس داخل شود

دلش اجازه بیرون شدن را نمیدهد. لیکن شیعیان غالباً از رفتن بدان مسجد خودداری

میکنند. این بنا با کاشیهای زیبا آراسته شده، گندلهای بلندی دارد و همه در ودیوار آن با

«کاشیهای رنگارنگ زینت یافته است»

مادام دیولا فوا جهانگرد فرانسوی می نویسد:

[مراجعه فرمایید](http://www.FileMail.ir) [جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت](http://www.FileMail.ir)

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

«شهر تبریز ابینه قدیمی زیادی ندارد اما آنچه باقی مانده شایان توجه است بهترین

نمونه آن مسجد کبود است که در قرن 15 میلادی در زمان جهانشاه قره قویونلوها

ساخته شده است. متسفانه گند این بنای بی نظیر به واسطه زلزله خراب شده و قسمتی

از دیوارها را نیز با خود فرو ریخته است. این مسجد حیاط بزرگی داشته که در اطراف

آن طاق نماهای جالب توجهی بوده و در مرکز آن حوض بزرگی برای وضو گرفتن

وجود داشته است»

انگیزه ایجاد این مسجد را به خاطر علاقه جهانشاه قراقویونلو به مذهب شیعه یاد

کرده و می نویسد: «این شخص دوستدار خاندان نبوت و عصمت و طهارت بوده

است. در تمام کاشیکاریهای بی نظیرش، عبارت (علی ولی الله) و اسمامی مقدس حسینین

سلام الله علیها به اشکال مختلف، زینت بخش دیوارها بوده است. سنگفرش کف این بنا

بسیار باشکوه و خوش منظره بوده که هنوز هم آسیب ندیده است. درب ورودی مسجد

به دهليز یا کفشنکن باز می شود. مسجد مرکزی بزرگ در جنوب دهليز واقع شده

است. این مسجد به شکل مربع و طول هر ضلع آن شانزده و نیم متر است. گند

فیروزه گون بزرگ و بسیار معروف مسجد کبود در بالای این قسمت قرار داشت. این

گند بود که مسجد را به فیروزه اسلام مشهور ساخته بود

[مراجعه فرمایید](http://www.filemail.ir/?p=11745) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD نسخه دریافت جهت

<http://www.filemail.ir/?p=11745>

متاسفانه پس از زلزله و حشتناک تبریز به سال 1192 هجری، تمام سقف مسجد

فرو ریخته و خس و خاشاک فراوانی چون پوشانکی ستبر روی آنها را فرا گرفته و مرمر

محراب بی نظیر آن از وسط شکسته و به روی خاک افتاده بود.»

در صحن و محل عمارت ضمیمه مسجد کبود، دیستان جهانشاه و موزه آذربایجان

بر پاست که در سال 1337 ساخته شده و اکنون یکی از مراکز دیدنی و تاریخی تبریز

می باشد. موزه مشروطیت مهمترین قسمت موزه آذربایجان است.

معماری مسجد

نمای رویبروی مسجد با سردر ب کاشیکاری شده، شکوه و جلال بخصوصی

دارد. مصالح بنا آجری است. سنگهای ساختمانی نادری در آن به کار رفته است. از بقایای

مسجد معلوم می شود که آجرها با گچ بند کشی شده است. صحن مربع شکل، حوضی

برای وضو، شبستانهای اطراف برای درس و همچنین پناهگاه مستمندان، مسجد را

تشکیل می دادند. در قسمت جلوی صحن و رو به قبله، بنای اصلی مسجد به پا شده که

محوطه ای محصور، پوشیده و مربع شکل است. فاصله پایه های سقف ضربی آن، 12

متر است که بر روی چهار پایه یک محوطه مربع شکل قرار دارد. بالای این بنا گنبدی

قرار داشت که از آجر ساخته شده بود، که ریخته است. تزیینات دل انگیز و زیبای

[مراجعه فرمایید](http://www.FileMail.ir) [جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت](http://www.FileMail.ir)

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD نسخه دریافت جهت <http://www.filemail.ir/?p=11745>

متنوع به داخل مسجد اختصاص دارد. کف مسجد کاشیهای براق داشت. شبستان

بزرگ محاط به رواق‌های به هم پیوسته است و از سه سو با طاق‌نماهایی به رواق‌های

اطراف خود ارتباط دارد. این شبستان با سقفی ضربی پوشیده شده است که قطر دهانه

آن 17 متر است. تنها خصوصیت جالب این گنبد ساخت آن بر روی چهارپایه مربعی

است که این مربع خود به خود به تقارن و تجانس در درون مسجد می‌انجامد لذا

عظمت و زیبایی مسجد را که طی قرون مختلف به نامهای مختلف خوانده شده است

باید به لحاظ معماری خاص آن دانست.

اگر نمازگاه را که شامل محراب نیز است از بنای اصلی جدا کنیم، مربعی به طول

30 متر به وجود می‌آید.

آنچه در ابتدا به چشم ناظر می‌خورد، بزرگی و پهنانی سردر است که با دیگر

قسمتهای بنا هماهنگ نیست. ارتفاع سردر دو برابر پهنانی آن است اما خطای چشم در

ارزیابی عمودی و افقی آن را مرتفع تر و بلندتر نشان می‌دهد. سر در با ویژگیهای

خاص خود به سه قسم تقسیم شده است؛ دو پایه بزرگ که طاق ضربی روی آنها

زده شده و در وسط دو پایه محل استقرار درب ورودی است. حاشیه طاق سردر را

ستون مارپیچی ممتد تشکیل می‌دهد. همه هنرها در کار تزیین این سردر به کار گرفته

شده است.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

این مسجد گلدهسته ندارد. احتمالاً محل دو گلدهسته مسجد در انتهای دو دیوار جلویی بود، زیرا گذشته از این که هیچ گونه محل ریزش، پایه و پله‌ای برای صعود به گلدهسته در محل نزدیک سردر مشاهده نمی‌شود، تمرکز سردر عظیم بادو گلدهسته مرتفع ظرافت و عظمت خاصی به بنا می‌داد که با هنر سازندگانش مغایرت داشت و حتی کمترین اعتباری نمی‌توانست در معیارهای معماری داشته باشد.

مرمت و تعمیر بنا

در مورد بناهای تاریخی، همواره هدف اصلی و اساسی مرمت است.

روش کار در مرمت مسجد کبود به این صورت می‌باشد که قسمتهای تخریب شده بعد از اینکه زیر سازی و سفید کاری گردید طرحها و کتیبه‌ها و امثال اینها بازیابی شده و سپس بر روی دیوار منتقل می‌شود و بعد از شیارزنی، دور خطوط رنگ آمیزی شده و در انتهای بالایه پارالویید تثبیت می‌شود.

از سال 1376 مرمت نقش و نگار و از آبان ماه 1377 مرمت کتیبه‌ها آغاز و تا به حال نیز ادامه داشته است. در شبستان اصلی چهار پایه کتیبه‌های هفت پایه تکمیل و دوباره نویسی شده است.

مراجعه فرمایید [Www.FileMail.ir](http://www.FileMail.ir) جهت دریافت فایل‌های مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

طرحهای گره بندی اصلاح هر پایه تقریبا 60٪ مرمت شده است. طرحهای لچک و

ترنج

چهار گوشه شبستان اصلی 90٪ مرمت شده است. کتیبه های فوقانی لچک و ترنج

نیز 70٪ مرمت شده است. بقیه کار به صورت کادر بندی پیشرفته است. کاشیهای شش

گوشه لانه زنبوری به کار رفته در شبستان کوچک تقریبا 20٪ به صورت نقاشی مرمت

شده است.

مراجعه فرمایید Www.FileMail.ir جهت دریافت فایلهای مشابه به سایت

این فایل روی لینک زیر کلیک کنید WORD جهت دریافت نسخه
<http://www.filemail.ir/?p=11745>

منابع:

1. تاورنیه، آثار باستانی آذربایجان، کارنگ.
2. تبریز، مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تبریز.
3. چلبی، اولیاء، سیاحت‌نامه، ترجمه حسین نخجوانی.
4. ذکاء، یحیی، تبریز در شهرهای ایران، به کوشش محمدیوسف کیانی، جهاد دانشگاهی.
5. کربلایی حافظ، حسین، روضات الجنان و جنان الجنان.
6. لافواء دیو، سفرنامه مدام دیولافووا.